

Regional Security Community in International Society: An English School Perspective

Farhad. Vafaefard¹ , Roohollah Talebiarani^{2*}

1. Ph.D. Student of International Relations, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran. E-mail: f_vafaefard@sbu.ac.ir
2. *Corresponding Author*, Associate Professor of International Relations, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran. E-mail: r_talebjarani@sbu.ac.ir

Article Info

Article Type:

Reserch Article

Keywords:

Security Regional
Community,
English School,
International Society,
International Society
Institutions.

Article history:

Received July 28, 2023

Received in revised form

November 22, 2023

Accepted December 11,
2023

Published Online

December 20, 2023

ABSTRACT

One of thoroughly-welcomed concepts in the literature of IR is the regional security community, referring to a group composed of states in a wide geographic area, in which war among them is eliminated. Thus, different regions can be considered in one of two situations of either formation or lack of it, meaning that in some regions such as Western Europe and North America, a regional security community has been formed, while in some other regions such as South Asia and West Asia and North Africa, it has not been formed, and there is no clear prospect of its formation in the. Theoretical question seems to be asked: "Why does a regional security community form in some regions and does not it emerge in some other regions?" collecting data in the library method and searching the Internet for relevant basic texts in the literature of regional studies and international relations, and using qualitative content analysis, this article provides an appropriate explanatory mode. In doing so, finding is that the functioning of the institutions of the global international society affects the regional level in such a way that it causes a regional security community to form in some areas and not in some areas.

Cite this Article: Vafaefard, F., & Talebjarani, R. (2023). Regional Security Community in International Society: An English School Perspective. *World Politics*, 12(3), 7-27.

doi: 10.22124/wp.2024.26091.3283

© Author(s)

Publisher: University of Guilan

DOI: 10.22124/wp.2024.26091.3283

1. Introduction

"Regional Security Community" as a broadly-welcomed concept in the literature of International Relations and Regional Studies, by definition, is considered a group of sovereign states in a wide geographic area, where the possibility of war among them is eliminated. Different regions of the world can be considered in terms of formation/lack of regional security community, meaning that in some regions such as Western Europe and North America, a regional security community has been formed, while in some regions such as South and West Asia, such a community still has not been formed. Given such a different empirical history, this theoretical question seems to be posed that "why is a regional security community formed in some regions of the world and not in some other regions?"

2- Theoretical framework

In answering this question, this article tries to re-formulate the concept of regional security community, dealing with the field of Regional Studies, in the context of International Relations and to contribute conceptually to it.

In this framework, drawing on the English School, the international society is considered as the international context of any "regional security community". By introducing the concept of international society, the English school tries to emphasize order as its most important feature. Order in the international society is established in two distinct ways: first, through the realization of the goals of the international society and second, by the promotion of its rules. From the point of view of the English school, the international institutions establish and perpetuate order in the international society. In fact, it is the international institution that realizes the "goals" of the international society and advance its "rules".

In this article, Hedley Bull's conception is used as a criterion; Hedley Bull considers "balance of power, diplomacy, war, management of great powers and international law" as five institutions that create order in international society. The way international institutions play a role causes the formation/lack of a regional security community.

However, whether and how international institutions play a role is determined by their order-creating function in advancing the goals/rules of the international society at the regional level. In this framework, the success of international institutions in advancing the goals/rules of the international society at the regional level can be called "the good-functioning of the international institutions", and its failure can be called "the mal-functioning of the international institutions".

3- Methodology

On this basis, there are two significant theoretical propositions: If the institutions operating in the international society advance the goals/rules of the international society at the regional level, a regional security community will be formed; If the institutions operating in the international society do not advance the goals/rules of the international society at the regional level, a regional security community will not be formed.

In this article, an attempt is made to identify the relationship between two analytical categories, and as a result, the theoretical model that can be proposed will inevitably be a kind of explanatory model. In this framework, in the light of what was found in the analysis of the security community and its international context, the functional explanation is used. In the functional explanation, the existence of the feature of the regional security community is explained by the function/usefulness that is the reason for its existence. To put it better, in this explanation, the explainer explains the explained in the terms of its useful function. This kind of explanation considers the human field as an interconnected whole, which in some ways is like an organ. Thus, the functional explanation consists of recognizing the benefit of each component for the whole and the need it solves.

4- Discussion

Using the functional explanation method, and reformulating Hadley Bull's conception, it can be discussed about the role of each of the institutions operating in the international society in the formation/lack of a regional security community:

- Since the existence of local power balances helps to maintain the independence of the states against a dominant local power [or powers], if the local power balance works at the regional level, a regional security community will be formed in that region. Given that the international society itself requires war as a tool to strengthen international law, maintain the balance of power and advance some fair changes, if war can resolve the fundamental differences between the states located in the region of the international society in such a way that the balance of power is maintained, international law is strengthened, and just changes are made, a regional security community will be formed in that region.
- Given that international law expresses the basic rules of coexistence between states and other actors in the international society, and in this regard, it considers states to be its only its subjects, if the sovereign states located in the same region of the society

is treated not as an object of international law but as its subject, a regional security community will be formed in that region.

- Considering that establishing communication between the political leaders of states and other actors, negotiating to advance the agreement between states, collecting and evaluating information about foreign countries and symbolizing the life of the society of states based on the efforts of states to mutual recognition of sovereignty, equality and independence, if there is a central position for the sovereign states located in a region in the diplomatic arena, a regional security community is formed in that region.

- Considering that the great powers, through mechanisms such as the unilateral use of their local superiority and respecting each other's spheres of influence, try in a concerted manner to maintain their superiority in relation to other members of the international society, If the great powers can manage the challenges in a region of the international society by advancing their common interests in the international society, a regional security community will be formed in that region.

5- Conclusion and Suggestions

In this article, an attempt was made to present a theoretical model, an understandable and appropriate explanation about the formation/lack of a regional security community in regional international societies in the context of the global international society, so that it can be applied to many cases as possible and propose a different look at the current developments in different regions of the world.

In doing so, it was argued that the writings of scholars about the regional security community have actually conceptualized it in the international vacuum rather than international context. Therefore, drawing on the concept of international society and pointing out the central role of international institutions in it, in the light of the English School, an attempt was made to present a theoretical model about the formation/lack of a regional security community in the global international society.

سیاست جهانی

شاپا چاپی: ۰۱۳۳-۲۳۸۳
شاپا الکترونیکی: ۴۸۹۹-۴۵۳۸

Homepage: <https://interpolitics.guilan.ac.ir/>

اجتماع امن منطقه‌ای در جامعه بین‌المللی: دیدگاه مکتب انگلیسی

فرهاد وفايي فرد^۱، روح‌اله طالبی آرانی^{۲*}

۱. دانشجوی دکتری روابط بین الملل، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران. رایانامه: f_vafaeifard@sbu.ac.ir
۲. نویسنده مسئول، دانشیار روابط بین الملل، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران. رایانامه: r_talebiarani@sbu.ac.ir

چکیده	درباره مقاله
یکی از مفاهیمی که در ادبیات روابط بین‌الملل و مطالعات منطقه‌ای اقبال یافته، اجتماع امن منطقه‌ای است. اجتماع امن منطقه‌ای، اجتماعی از دولت‌های حاکمیت‌دار در یک گسترده جغرافیایی محسوب می‌شود که احتمال وقوع جنگ از میان آنها رخت بر بسته است. بر حسب این وضعیت، مناطق مختلف جهان را می‌توان در یکی از دو وضعیت شکل‌گیری/فقدان آن در نظر گرفت؛ بدین معنا که در برخی مناطق مانند غرب اروپا و شمال آمریکا، اجتماع امن منطقه‌ای شکل گرفته و در برخی مناطق مانند جنوب و غرب آسیا و شمال آفریقا چنین اجتماعی شکل نگرفته و دورنمای روشنی از شکل‌گیری آن در آینده - حداقل کوتاه‌مدت - وجود ندارد. با مشاهده چنین سرگذشت متفاوت تجربی، این پرسش نظری قابل طرح به‌نظر می‌رسد که «چرا اجتماع امن منطقه‌ای در برخی مناطق جهان شکل می‌گیرد و در برخی دیگر از مناطق مجال ظهور نمی‌یابد؟» در پاسخ به این پرسش نظری، با گردآوری داده‌ها به روش کتابخانه‌ای و جست‌وجوی اینترنتی متون پایه‌ای مرتبط در هر دو رشته مطالعات منطقه‌ای و روابط بین‌الملل، و بهره‌گیری از تحلیل محتوای کیفی آنها، تلاش می‌شود الگوی تبیینی مناسبی با به‌کارگیری تبیین کارکردی در استدلال‌پردازی فراهم آید. در این چارچوب، یافته پژوهش این است که نحوه کارکرد نهادهای جامعه بین‌المللی جهان گستر به‌گونه‌ای در سطح منطقه‌ای تأثیر می‌نهد که باعث می‌شود در برخی مناطق، اجتماع امن منطقه‌ای شکل بگیرد و در برخی مناطق شکل	<p>نوع مقاله: مقاله پژوهشی</p> <p>کلیدواژه‌ها: اجتماع امن منطقه‌ای، مکتب انگلیسی، جامعه بین‌المللی، نهادهای جامعه بین‌المللی.</p> <p>تاریخچه مقاله تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۵/۰۶ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۲/۰۹/۰۱ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۹/۲۰ تاریخ انتشار: ۱۴۰۲/۰۹/۲۹</p>

استناد به این مقاله: وفايي فرد، فرهاد، & طالبی آرانی، روح‌اله. (۱۴۰۲). اجتماع امن منطقه‌ای در جامعه بین‌المللی: دیدگاه مکتب انگلیسی. سیاست جهانی، ۱۲(۳)، ۲۷-۷. doi: 10.22124/wp.2024.26091.3283

© نویسنده(گان)

ناشر: دانشگاه گیلان

در طول سه دهه اخیر، رویکرد منطقه‌ای دولت‌ها تقویت شده؛ شمار، شدت و پیامدهای برون‌منطقه‌ای منازعات منطقه‌ای افزایش یافته و موضوعاتی در عرصه بین‌المللی سر برآورده‌اند که راه‌حل‌هایی نه جهانی و یا دولتی، بلکه منطقه‌ای دارند. در پی این تحولات، رشته مطالعات منطقه‌ای اهمیت فزاینده‌ای یافته و بر رشته روابط بین‌الملل تأثیر نهاده است؛ به طوری که حتی قلم‌فرسایی‌های نظری روابط بین‌الملل نیز دیگر چشم بر سطح منطقه‌ای فرو نمی‌بندند و به بیان بهتر، به تدریج نگاه منطقه‌ای را در مفهوم‌پردازی‌های خود برجسته می‌سازند. از سوی دیگر، تأملات نظری در مطالعات منطقه‌ای نیز با شکوفایی در دهه ۱۹۹۰، با وجود حفظ سطح تحلیل منطقه‌ای، به گستره‌ای جهانی نظر می‌افکنند؛ به گونه‌ای که مباحثی با عنوان‌های منطقه‌گرایی نوین و فراسوی منطقه‌گرایی نوین را در انداخته و در واقع، سایه مطالعات منطقه‌ای را بر سر روابط بین‌الملل افکنده‌اند. نوشتار حاضر تلاشی نظریه‌پردازانه در تداوم بخشیدن به این روند از طریق بسط دادن اندیشیدن درباره «اجتماع امن منطقه‌ای» است.

«اجتماع امن منطقه‌ای»، به معنای اجتماع متشکل از دولت‌های حاکمیت‌دار همجوار واقع در یک گستره جغرافیایی مشخص است که احتمال وقوع جنگ میان آنها رخت بر بسته و اختلافاتشان با بهره‌گیری از روش‌های مسالمت‌آمیز حل و فصل می‌شود؛ اجتماع امن منطقه‌ای به‌عنوان یک مفهوم در تحلیل روندهای منطقه‌ای نیز بیش‌ازپیش مورد اقبال دانش‌پژوهان قرار گرفته است؛ به گونه‌ای که هرچند افزون بر شش دهه از درافکننده شدن آن می‌گذرد، اما همچنان بر اهمیت و غنای آن افزوده شده است.

این نوشتار می‌کوشد جایگاه این مفهوم را که با رشته مطالعات منطقه‌ای پیوند دارد در دانش‌پژوهی روابط بین‌الملل باز نشانند و گامی در جهت توسعه مفهوم‌پردازی در این زمینه بردارد. در این چارچوب، آنچه در جهان واقع آشکارا وجود دارد این است که اجتماع‌های امن منطقه‌ای در نواحی اندک‌شماری، مانند اروپا، آمریکای شمالی و جنوب شرقی آسیا وجود دارند؛ حال آنکه در سایر مناطق جهان، مانند غرب آسیا، جنوب آسیا و آفریقای جنوب صحرا به درجات متفاوتی، مجال شکل‌گیری نیافته و حتی چشم‌انداز مثبتی درباره تحقق آن، دست‌کم در آینده نزدیک، فراوری خود ندارد. بر اساس این سرگذشت تجربی، این پرسش نظری مطرح می‌شود که «چرا اجتماع امن منطقه‌ای در برخی مناطق جهان شکل می‌گیرد و در برخی دیگر از مناطق مجال ظهور نمی‌یابد؟» در پاسخ به این پرسش نظری، نوشتار پیش‌رو می‌کوشد با بهره‌گیری از ادبیات موجود در هر دو رشته مطالعات منطقه‌ای و روابط بین‌الملل، در گردآوری داده‌ها از روش کتابخانه‌ای و جست‌وجوی اینترنتی که متون پایه‌ای مرتبط را در خود دارند، سود جوید و در

پرو، شہسکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

می‌توانند از طریق رویه‌های سیاسی تثبیت‌شده و نهادهای حامی ارتباط و مشورت متقابل، به نیازها، پیام‌ها و اقدامات یکدیگر پاسخ دهند و ارزش‌های اصلی مشترکی برای تصمیم‌گیری سیاسی دارند (Deutsch, 1961: 66) که می‌تواند خود را در قالب نهادسازی منطقه‌ای نشان دهد. دویچ تحقق اجتماع امن منطقه‌ای را نتیجه فرآیند همگرایی منطقه‌ای می‌داند (Dehghani Firoozabadi, 2005: 176). در این راستا، هرچند دویچ و همکارانش تلاش پیشگامانه‌ای را برای درافکندن و تعریف مفهوم اجتماع امن انجام دادند، ولی اجتماع‌های امن را صرفاً در دو سطح بازشناختند؛ به طوری که اجتماع امن ادغام‌شده در سطح ملی را ذیل اجتماع امن کثرت‌گرا در سطح منطقه‌ای قرار دادند. این برداشت در واقع دو معنای ضمنی در خود دارد: نخست آنکه، اجتماع امن ادغام‌شده در سطح ملی در بافت اجتماع امن کثرت‌گرا در سطح منطقه‌ای عمل می‌کند ولی هیچ سخنی درباره رابطه این دو سطح به میان نمی‌آید و دوم آنکه، هیچ بینشی درباره محیطی که اجتماع امن کثرت‌گرا در سطح منطقه‌ای در آن قرار می‌گیرد و از آن تأثیر می‌پذیرد، و حتی بر آن تأثیر می‌گذارد به دست نمی‌دهد.

در سه دهه پس از جنگ جهانی دوم، توجه پژوهشگران و اندیشمندان روابط بین‌الملل بیشتر به نظریه‌های همگرایی، کارکردگرایی و نوکارکردگرایی معطوف بود و مفهوم اجتماع امن در حاشیه قرار داشت. برای مثال، ارنست هاس، با انتقاد از رویکرد ارتباطی دویچ و همکارانش، بر جنبه‌های نهادی و نقش نخبگان ملی تأکید کرد و آن را برای همگرایی اروپا به کار بست (Haas, 1970: 607-646). ولی با آغاز دهه ۱۹۹۰، این مفهوم بار دیگر مورد اقبال دانش‌پژوهان روابط بین‌الملل قرار گرفت. در این فضا، پیش از همه، امانوئل آدلر به استقبال این تحولات رفت و با به کار بستن مفهوم اجتماع امن درباره اتحادیه اروپای پس از جنگ سرد، استدلال کرد که اعضای اجتماع‌های امن کثرت‌گرا، نه صرفاً به دلیل بهره‌مندی از اشتراکات ارزشی، بلکه به این دلیل که در ارزش‌های دموکراتیک و لیبرال سهیم‌اند، انتظارات قابل اطمینانی از تغییر مسالمت‌آمیز دارند (Adler, 1992: 293).

با این حال، امانوئل آدلر به این جرح و تعدیل مفهومی بر حسب نمونه مطالعاتی بسنده نکرد و با همکاری مایکل بارنت، کتابی با عنوان «اجتماع‌های امن» (Adler and Barnett, 1998) نگاشت که سرآغاز توسعه همه‌جانبه اجتماع امن به عنوان یکی از مفاهیم پراقبال در روابط بین‌الملل شد. آدلر و بارنت در بازتعریف چارچوب اصلی ارائه‌شده از سوی کارل دویچ، اجتماع امن را به عنوان «منطقه‌ای فراملی متشکل از دولت‌های حاکمیت‌دار» تعریف کردند که «اعضای آن انتظارات قابل اطمینانی از تغییر مسالمت‌آمیز دارند». این وضعیت در شرایطی شکل می‌گیرد که اعضای اجتماع امن، احساس «ما بودن»

پرو، شہسکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتمال جامع علوم انسانی

ادغام‌گراست. در این وضعیت، کنشگران خارج از اجتماع امن، بیش از گذشته احساس اجتماع بودن درون اجتماع امن را دریافت می‌کنند و براین اساس مرزهای میان داخل و خارج اجتماع امن کم‌رنگ‌تر می‌شود (Bellamy, 2004: 11). یکی دیگر از تلاش‌های نظری دانش‌پژوهان در این دوره، بحث و بررسی مؤلفه‌های تحقق اجتماع امن بوده است. در این چهارچوب، سورپونگ پو به شیوه‌ای متفاوت با بلامی، عملکرد دموکراتیک دولت‌های عضو اجتماع امن و توجه به ارزش‌هایی مانند دموکراسی و حقوق بشر؛ حضور یک رهبر دموکراتیک که توانمندی‌های مادی (اقتصادی و نظامی) کافی برای مداخله دموکراتیک مؤثر داشته باشد؛ تجربه غنی دولت‌های عضو در مدیریت منازعات؛ و گستره عضویت اجتماع امن را از جمله پیش‌شرط‌های تحقق اجتماع امن برشمرده است. پو با اشاره به این پیش‌شرط‌ها در حقیقت تلاش کرده تا به چرایی ضعف دولت‌های کمتر توسعه‌یافته در قیاس با کشورهای توسعه‌یافته برای تحقق اجتماع امن بپردازد (Peou, 2015: 85-126).

ادبیاتی که در توسعه پژوهش‌های دویچ و همکارانش از دهه ۱۹۹۰ تاکنون شکل گرفته است پیشرفت چشمگیری را در مفهوم‌پردازی اجتماع امن نشان می‌دهد: پژوهش‌های متأخر از توصیف صرف اجتماع امن فراتر رفته و پژوهشگران کوشیده‌اند تبیین کنند که چرا و چگونه اجتماع امن ادامه حیات می‌یابد (Adler and Greve, 2009: 71)؛ این ادبیات از سطح ملی فراتر رفته و به عرصه منطقه‌ای نیز توجه نشان داده و همچنین از دسته‌بندی اجتماع امن گذر کرده و به رده‌بندی اجتماع‌های امن روی آورده است (Soderbaum, 2018)؛ پژوهشگران به تدریج استدلال آورده‌اند که چگونه تجربیات اجتماع امن به مرور زمان انباشته می‌شود؛ به گونه‌ای که برخی اجتماع‌های امن صلح‌خیزتر از برخی دیگر هستند (Peou, 2015: 104)؛ همچنین از تنگ‌نظری غربی عبور کرده و نگرش جهان‌گسترانه‌ای یافته و در نتیجه پژوهش‌های تجربی پرگونه‌تر و پرشماتری را درباره اجتماع‌های امن در درون خود جای داده است (Dakhlallah, 2012: 392-411). اما با وجود این سیر تکاملی، فرو رفتن مباحث اجتماع امن در ژرفنای سطح تحلیل منطقه‌ای، این نارسایی را در دانش پژوهی اجتماع امن به بار آورده است که اجتماع امن عملاً نه در بافت بین‌المللی، بلکه در خلأ بین‌المللی دیده می‌شود؛ به بیان بهتر، دانش پژوهان، اجتماع امن را فارغ از عرصه بین‌المللی دریافته‌اند نه درون آن؛ به همین دلیل، مقایسه وجود/فقدان اجتماع امن در سطح منطقه‌ای در نوشته‌های آنها مقایسه از حیث مؤلفه‌های درونی منطقه بوده است، نه مقایسه بر حسب شرایط بین‌المللی که مناطق مختلف جهان در بستر آن اجتماع امن را تجربه کرده‌اند یا نکرده‌اند. در نتیجه، مقایسه‌ای که انجام گرفته توصیف مقایسه‌ای است و نه تبیین مقایسه‌ای؛ به بیان بهتر وصف

پرو، شہسکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتمال جامع علوم انسانی

(1979)، پیشرفت (Keonane and Nye, 1973)، همکاری (Keonane, 1984)، نابرابری (Wallerstein, 1974)، بی‌عدالتی (Malson et al. 1989) و حتی انحطاط (Eckersley, 1992) را به عنوان مهم‌ترین خصلت گستره بین‌المللی مطرح می‌سازند. این برجسته‌سازی یک خصلت که در محوریت‌یابی یک مفهوم خاص تبلور می‌یابد از نگاه کلی آنها به عرصه بین‌المللی حکایت دارد؛ نگاهی که می‌توان در یکی از دو مقوله خوش‌بینانه یا بدبینانه جای داد. اما مکتب انگلیسی با درانداختن مفهوم جامعه بین‌المللی، می‌کوشد بر واقعیتی انکارناپذیر به عنوان مهم‌ترین خصلت آن تأکید نهد: نظم (Hurrell, 2007: 143). نظم در مکتب انگلیسی به میزانی اهمیت دارد که در عنوان مهم‌ترین کتاب آن یعنی، «جامعه آنارشیک: مطالعه نظم در سیاست جهانی» آشکارا درج شده است (Bull, 1977). همان‌گونه که بری بوزان استدلال می‌کند، هدلی بول نظم بین‌المللی را چیدمانی که برای تحقق اهداف پایه‌ای (ارزش‌های) جامعه دولت‌ها ایجاد می‌شود، که شکل «بقای جامعه دولت‌ها، صیانت از استقلال و حاکمیت دولت‌های عضو و حفظ صلح در کل» (Bull, 1977: 8) را به خود می‌گیرد، تعریف می‌کند (Buzan, 2004: 60-65).

بر اساس این برداشت، نظم صبغه‌ای جهان‌شمول و عینی دارد؛ به‌طوری که منفعت تک‌تک اعضای جامعه بین‌المللی پیوند تنگاتنگی با منفعت جامعه بین‌المللی در کل دارد. در نتیجه، اندیشیدن بر حسب منطق مصلحت نظام^۱ به جای منطق مصلحت دولت^۲ می‌نشیند؛ به‌گونه‌ای که در آن، منفعت اعضای جامعه بین‌المللی با منافع جامعه بین‌المللی در کل تقارن دارد (Buzan, 2004: 62). این برداشت هدلی بول در مورد نظم بسیار حداقل‌گرایانه است؛ زیرا وی از این زاویه به نظم بین‌المللی می‌اندیشید که چگونه دولت‌ها و سایر گروه‌ها باید در رابطه با یکدیگر به‌گونه‌ای رفتار کنند که آسیب حداقلی به یکدیگر برسانند و بشریت نیز در عصر تسلیحات گشتار جمعی بقا یابد. از سوی دیگر، نظم ارزش بنیادینی است که شرط لازم برای اجرای تمامی سایر ارزش‌های ممکن، از جمله عدالت، به شمار می‌آید. بدین‌سان، نظم بین‌المللی بر هر چیز دیگری تقدم یافته و به معیاری برای ارزش‌گذاری نیز تبدیل می‌شود؛ به‌طوری که در صورت تراحم هر امر دیگری با آن، به پای آن قربانی می‌شود. به بیان دقیق‌تر، نظم در جامعه بین‌المللی نه تنها فی‌نفسه ارزش است بلکه ارزش مطلق، برین و جهان‌شمول محسوب می‌شود (Buzan, 2004: 63). اما نظم در جامعه بین‌المللی از دو طریق متمایز برقرار می‌شود: نخست، تحقق اهداف جامعه بین‌المللی است؛ در این چارچوب، می‌توان ۶ هدف را برای جامعه بین‌المللی برشمرد که عبارتند از:

¹ Raison de systeme

² Raison d'etat

پرو، شہسکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتمال جامع علوم انسانی

وایت دستاورد بیشتری در این زمینه داشته است. اگر با استنباط از برداشت مکتب انگلیسی، نهادهای بین‌المللی، عادات و رویه‌هایی که به‌صورت طبیعی در طول تاریخ نضج یافته‌اند (Griffiths, 2022). دانسته شود، به تاسی از مارتین وایت می‌توان گفت نهادهای بین‌المللی به «الگو یا الگوهای رفتاری پایدار، پیچیده، یکپارچه، و سازمان‌یافته‌ای که از طریق آنها، کنترل اجتماعی اعمال و به وسیله آن، خواسته‌ها یا نیازهای اجتماعی اساسی جامعه بین‌المللی برآورده می‌شود»، اطلاق می‌شود (Wight, 1991: 140-141). اما همان‌گونه که لاسی پزینویچ استدلال آورده است (Pejcinovic, 2013: 28-38)، در میان دانش‌پژوهان نسل دوم مکتب انگلیسی، می‌توان سه تعریف متمایز را از نهادهای جامعه بین‌المللی شناسایی کرد: نخست، اندرو هارل و کی آلدرسون (Alderson and Hurrell, 2000: 27) که نهادهای جامعه بین‌المللی را به‌عنوان «معانی بین‌ذهنی»، و به بیان بهتر، نه انگاره‌های صرفاً ذهنی که افراد دارند، بلکه معانی مشترکی که بین بازیگران وجود دارد، توصیف می‌کنند که در عرف تاریخی و در ساختارهای هنجاری بر ساخته تاریخ جای می‌گیرند؛ دوم، هولستی که نهادهای جامعه بین‌المللی را زمینه‌ای می‌داند که بازی‌های سیاست بین‌الملل در آن انجام می‌شود. از نظر وی، نهادها نمایانگر کنش‌ها و تعاملات (نمادین/معمولی) دولت‌ها و نیز نشانگر هنجارها، قواعد و اصولی هستند که آنها را هدایت می‌کنند (یا نمی‌توانند هدایت کنند) و نیز انگاره‌ها و باورهای اصلی یک دوره تاریخی و قواعد اساسی همزیستی بین دولت‌ها و جوامع را در خود دارند (Holsti, 2004: 18). و سوم، بری بوزان که با بهره‌گیری از استدلال‌های هدلی بول بر این باور است که «نهادها عادات بادوام و شناخته‌شده‌ای هستند که پیرامون ارزش‌های مشترک (یا چه‌بسا رویه‌های مشترک) در میان اعضای جامعه بین‌المللی شکل می‌گیرند و آمیزه‌ای از هنجارها، قواعد و اصول را در خود جای می‌دهند (Buzan, 2004: 181).

از سوی دیگر، توافق چندانی نیز درباره مصداق و شمار نهادهای بین‌المللی میان دانش‌پژوهان مکتب انگلیسی وجود ندارد (Wilson, 2012: 568). در این چارچوب، می‌توان دو نسل را از یکدیگر متمایز ساخت: دانش‌پژوهان نسل نخست که تا دهه ۱۹۹۰ قلم‌قرسایی کرده‌اند صرفاً به فهرست‌بندی نهادهای بین‌المللی روی آوردند؛ در این میان، نقش مارتین وایت و هدلی بول برجسته‌تر به نظر می‌رسد. وایت در یک اثر خود نهادهای جامعه بین‌المللی را دیپلماسی، اتحاد، تضمین‌ها، جنگ و بی‌طرفی فهرست می‌کند (Wight, 1978:111). در جایی دیگر، پیام‌رسان‌ها، کنفرانس‌ها و سازمان‌های بین‌المللی، زبان دیپلماتیک و تجارت را نهادهای جامعه بین‌المللی می‌داند (Wight, 1977: 29-33). اما در آخرین اظهارنظر خود درباره نظریه بین‌المللی، «دیپلماسی، اتحادها، موازنه قدرت، تضمین‌ها، داوری و جنگ»

پرو، شہسکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتمال جامع علوم انسانی

که متضمن مشارکت اعضای جامعه بین‌المللی است. بر این اساس، هر دولتی در جامعه بین‌المللی نه تنها باید از ظهور یک دولت برتر و مسلط که در پی نابودی استقلال واحدهای تشکیل‌دهنده جامعه بین‌المللی است، جلوگیری کند، بلکه باید از پیگیری جاه‌طلبی‌ها برای سیطره بر تمامی دولت‌های دیگر نیز اجتناب ورزد (Little, 2007: 232). کارکرد اصلی موازنه قدرت، حفظ صلح نیست، بلکه حفظ خود جامعه دولتهاست که از سه جهت پیش می‌رود: وجود موازنه قدرت عام در سراسر جامعه بین‌المللی به‌عنوان یک کل، از تبدیل شدن جامعه بین‌المللی به یک امپراتوری جهان‌شمول از طریق استیلا جلوگیری می‌کند؛ وجود موازنه‌های قدرت محلی به حفظ استقلال دولت‌ها در حوزه‌هایی خاص برابر جذب یا سلطه یک قدرت مسلط محلی کمک می‌کند؛ و موازنه قدرت مجال نقش‌آفرینی سایر نهادهای بین‌المللی (دیپلماسی، جنگ، حقوق بین‌الملل و مدیریت قدرت‌های بزرگ) را فراهم می‌سازد (Bull, 1977: 107).

موازنه قدرت که در شرایط نبود قدرت برتر و مسلط شکل می‌گیرد، مهم‌ترین قواعد تقویت‌کننده منافع مشترک اعضای جامعه بین‌المللی (از قبیل قواعد حاکم بر حاکمیت، عدم مداخله و مصونیت دیپلماتیک) را بر مبنای «اصل اقدام متقابل» نهفته در خود پیش می‌برد؛ از آنجا که جریان پیوسته اطلاعات که عامل حیاتی شبکه دیپلماتیک محسوب می‌شود، برای ارزیابی محاسبات موازنه قدرت که دولت‌ها انجام می‌دهند ضرورت دارد، همه دولت‌ها باید از آنچه در سایر دولت‌ها روی می‌دهد، آگاه باشند و از این‌رو، مجال نقش‌آفرینی دیپلماسی فراهم می‌آید؛ در جامعه بین‌المللی که قدرت مشترکی برای اجرای قانون وجود ندارد، اگر یک قدرت نوظهور استقلال دولت‌های دیگر را مورد تهدید قرار دهد، جنگ نقش می‌آفریند تا از موازنه قدرت به عنوان یک نهاد بین‌المللی صیانت شود؛ از دیدگاه بول، موازنه قدرت در جامعه بین‌المللی متضمن وجود باشگاه قدرت‌های بزرگ، و نه یک قدرت بزرگ است که قواعد خاصی برای عضویت دارد؛ و آنها از حقوق و تکالیف خاصی نیز برخوردارند؛ به‌گونه‌ای که مهار می‌شوند و از این طریق، با ایفای نقش مدیریتی، به بازتولید جامعه بین‌المللی کمک می‌رسانند (Little, 2007: 253-255). حقوق بین‌الملل را می‌توان مجموعه‌ای از قواعد در نظر گرفت که دولت‌ها را در سیاست جهانی در روابط خود با یکدیگر ملزم و مقید می‌سازد. در این چهارچوب، همان‌گونه که پیترو ویلسون اظهار می‌دارد، به علت نبود اقتدار مرکزی در جامعه بین‌المللی، کارایی حقوق بین‌الملل در جامعه بین‌المللی تا حد زیادی به تهدید به زور و توسل به زور بستگی دارد. از این‌رو، هدلی بول بر این باور است که پیوند تنگاتنگی میان کارایی حقوق بین‌الملل و خوش‌کارکردی موازنه قدرت در جامعه بین‌الملل وجود دارد (Wilson, 2009: 169). بر همین اساس، هدلی بول تأکید می‌کند که: تنها اگر قدرت و اراده به کار

پرو، شہسکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتمال جامع علوم انسانی

سازمان یافته‌ای است که واحدهای سیاسی علیه یکدیگر انجام می‌دهند. در چهارچوب نظام دولت‌های مدرن تنها جنگ در مفهوم محدود آن، جنگ بین‌المللی، مشروع بوده است؛ دولت‌های حاکمیت‌دار تلاش کرده‌اند تا انحصار کاربرد مشروع خشونت را برای خود حفظ کنند. در جامعه بین‌المللی حق دولت‌ها برای اقدام به جنگ محدود می‌گردد؛ چراکه حق مبادرت به جنگ به دولت‌های حاکمیت‌دار منحصر می‌شود؛ محدودیت‌هایی بر شیوه جنگیدن مثلاً از طریق قواعد بین‌المللی جنگ - وضع می‌شود؛ گستره جغرافیایی جنگ از طریق قواعد بی‌طرفی محدود می‌گردد؛ حقوق و تکالیف بی‌طرف‌ها و متخاصمان در رابطه با یکدیگر تعیین می‌شود؛ و محمل عادلانه توسل مشروع دولت‌ها به جنگ محدود می‌شود (Bull, 1977: 184).

براین اساس، تعریفی که هدلی بول از جنگ به‌عنوان یک نهاد جامعه بین‌المللی به دست می‌دهد، تعریفی مضیق است که به خشونت سازمان‌یافته بینادولتی اطلاق می‌شود؛ در نتیجه، جنگ در درجه نخست به ابزار دولت تبدیل می‌شود؛ چراکه از نظر بول، به مانند ماکس وبر (Weber, 1994: 11-310)، این دولت است که انحصار استفاده مشروع از خشونت سازمان‌یافته را در اختیار دارد؛ از این رو، وی آشکارا بین خشونت سازمان‌یافته‌ای که «از هر واحد سیاسی (قبیله، امپراتوری باستانی، حکومت فئودالی و حزب مدنی مدرن) سر می‌زند و جنگ به معنای مضیق بین‌المللی یا بین‌دولتی به عنوان خشونت سازمان‌یافته‌ای که دولت‌های حاکمیت‌دار بدان مبادرت می‌ورزند، تمایز می‌نهد (Bull, 1977: 184).

با این محدودیت‌ها، جنگ سه کارکرد نظم‌ساز در جامعه بین‌المللی دارد: نخست اینکه، جنگ به‌مثابه ابزار اجرای حقوق بین‌الملل تلقی می‌شود؛ چراکه با توجه به فقدان یک اقتدار مرکزی یا حکومت جهانی، فقط برخی دولت‌ها که قادر و مایل به اقدام مسلحانه از طرف خودشان هستند، می‌توانند حقوق بین‌الملل را به اجرا درآورند؛ دوم اینکه جنگ به‌عنوان ابزار حفظ موازنه قدرت، یعنی وضعیتی که در آن هیچ دولتی مسلط نیست و نمی‌تواند برای دیگران قانون وضع نماید، قلمداد می‌شود؛ زیرا حفظ موازنه قدرت عام نقشی اساسی برای بقای جامعه بین‌المللی دارد؛ و سوم اینکه، جنگ نه به‌خاطر نظم حقوقی بین‌المللی یا موازنه قدرت، بلکه به‌منظور ایجاد تغییر عادلانه انجام می‌شود؛ چراکه نظم بین‌المللی آشکارا فاقد سازوکارهای تغییر صلح‌آمیز است و در نتیجه جنگ به‌عنوان عامل تغییر عادلانه می‌تواند نقش مثبتی ایفا کند (Bull, 1977: ch8). مدیریت قدرت‌های بزرگ به سه نکته اشاره دارد: دو یا چند قدرت وجود دارند که از نظر جایگاه، با یکدیگر قابل مقایسه‌اند؛ آنها همگی از نظر قدرت نظامی در رده نخست قرار می‌گیرند؛ و از حقوق و وظایف خاصی برخوردارند که هم از سوی کشورهای دیگر و هم رهبران و

پرو، شہسکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتمال جامع علوم انسانی

کارکرد سودمندی که دارد تبیین می‌کند. این‌گونه تبیین عرصه انسانی را به‌عنوان یک کل به هم پیوسته تلقی می‌کند که از جهاتی به مانند یک اندام است. بدین‌سان تبیین کارکردی عبارت از تشخیص فایده هر جزء برای کل و نیازی است که از آن برطرف می‌کند (Akbari, 2013: 85).

برحسب مفاهیم نظری که در مورد اجتماع امن منطقه‌ای و جامعه بین‌المللی جهان‌گستر تشریح شدند، چهار مفروض نظری که می‌تواند به‌عنوان بنیان طراحی الگوی نظری مناسب به کار آید، قابل طرح است: اجتماع امن منطقه‌ای با توجه به پایایی دولت حاکمیت‌دار ناگزیر کثرت‌گرا خواهد بود نه ادغام‌شده؛ هرچند اجتماع امن منطقه‌ای ادغام‌شده چه‌بسا می‌تواند منطقی‌تر در آینده شکل گیرد ولی عملاً در آینده نزدیک امکان تحقق ندارد. جامعه بین‌المللی نیز جهان‌گستر فرض می‌شود؛ براین‌اساس، سیر تحول تاریخی می‌تواند موضوع پژوهش دیگری قرار گیرد. به بیان بهتر، جامعه بین‌المللی جهان‌گسترشده همانا نقطه عزیمت نوشتار کنونی است، بی‌آنکه خط سیر تاریخی آن نفی گردد. جامعه بین‌المللی تقدّم هستی‌شناختی بر اجتماع امن منطقه‌ای دارد. اجتماع امن منطقه‌ای، به عنوان پدیده‌ای که از فرادی جنگ جهانی دوم مطرح شد به مراتب جدیدتر از جامعه بین‌المللی جهان‌گستر است که در یک بازه زمانی حدود چهار سده شکل گرفته است.

جامعه بین‌المللی ظرفی است که اجتماع امن منطقه‌ای درون آن مجال شکل‌گیری می‌یابد یا نمی‌یابد؛ در این صورت، از حیث واحدهای تشکیل‌دهنده، هنجارها، قواعد، ارزش‌ها و عرف‌ها تابع جامعه بین‌المللی جهان‌گستر است. در واقع، می‌توان استدلال کرد که اجتماع امن منطقه‌ای در عرصه‌ای به نام جامعه بین‌المللی منطقه‌گستر شکل می‌گیرد یا نمی‌گیرد.

حال با بهره‌گیری از مؤلفه‌های تحلیلی و نیز با توجه به نوع منتخب تبیین و مفروضات نظری که برشمرده شدند، می‌توان دو گزاره نظری را مطرح کرد: نحوه نقش‌آفرینی نهادهای جامعه بین‌المللی باعث شکل‌گیری/فقدان اجتماع امن منطقه‌ای می‌شود. اما نحوه تأثیرگذاری نهادهای جامعه بین‌المللی برحسب کارکرد نظم‌آفرینی که می‌توانند در پیشبرد اهداف/قواعد جامعه بین‌المللی در سطح منطقه‌ای داشته باشند مشخص می‌شود. در این چارچوب، می‌توان کامیابی نهادهای جامعه بین‌المللی را در پیشبرد اهداف/قواعد جامعه بین‌المللی در سطح منطقه‌ای «خوش‌کارکردی نهادهای جامعه بین‌المللی»، و ناکامیابی نهادهای جامعه بین‌المللی را در پیشبرد اهداف/قواعد جامعه بین‌المللی در سطح منطقه‌ای، «کژکارکردی نهادهای جامعه بین‌المللی» نامید. بر این اساس، دو گزاره نظری قابل‌توجه وجود دارد: اگر نهادهای جامعه بین‌المللی اهداف/قواعد جامعه بین‌المللی را در سطح منطقه‌ای پیش ببرند، اجتماع امن منطقه‌ای شکل

پرو، شہسکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتمال جامع علوم انسانی

دولت‌های حاکمیت‌دار واقع در یک منطقه در عرصه دیپلماتیک وجود داشته باشد، اجتماع امن منطقه‌ای در آن منطقه شکل می‌گیرد؛ و در غیر این صورت، اجتماع امن منطقه‌ای در آن منطقه شکل نمی‌گیرد. با توجه به اینکه قدرت‌های بزرگ از طریق سازوکارهایی مانند استفاده یک‌جانبه از برتری محلی خود و احترام گذاشتن به حوزه‌های نفوذ یکدیگر، با اقدام کنسرت‌گونه می‌کوشند از برتری خود در رابطه با سایر اعضای جامعه بین‌المللی در جهت برقراری نظم استفاده کنند (Bull, 1977: 199-222) - که البته متضمن مدیریت مؤثر روابط آنها با یکدیگر است. اگر قدرت‌های بزرگ بتوانند چالش‌های موجود در یک منطقه جامعه بین‌المللی را با پیشبرد منافع مشترک خود در جامعه بین‌الملل مدیریت کنند، اجتماع امن منطقه‌ای در آن منطقه شکل می‌گیرد؛ و در غیر این صورت، اجتماع امن منطقه‌ای در آن منطقه شکل نمی‌گیرد. حال، در پاسخ به پرسش پایه‌ای نظری که در ابتدای این مقاله مطرح شد، به عنوان برابند استنتاج‌های پیش‌گفته، می‌توان این گزاره را تدوین کرد که به نظر می‌رسد نحوه کارکرد نهادهای جامعه بین‌المللی جهان‌گستر به‌گونه‌ای در سطح منطقه‌ای تأثیر می‌نهد که باعث می‌شود در برخی مناطق، اجتماع امن منطقه‌ای شکل بگیرد و در برخی مناطق شکل نگیرد.

نتیجه‌گیری

در این مقاله تلاش شد تا با طرح یک مدل نظری، تبیینی فهم‌پذیر و مناسب درباره شکل‌گیری/فقدان اجتماع امن منطقه‌ای در جوامع بین‌المللی منطقه‌ای در بستر جامعه بین‌المللی جهان‌گستر ارائه شود که هم از قابلیت تعمیم‌دهی به موارد هرچه پرشمارتر برخوردار باشد و هم نگاه متفاوتی به تحولات کنونی در مناطق مختلف جهان پیشنهاد دهد. در این چهارچوب، تلاش شد تا مفاهیم منتخب در دو رشته مطالعات منطقه‌ای و روابط بین‌الملل به یکدیگر پیوند زده شود. بدین منظور، با بررسی پیشینه پژوهش در مورد اجتماع امن منطقه‌ای، استدلال آورده شد که قلم‌فرسایی‌های دانش‌پژوهان درباره اجتماع امن منطقه‌ای عملاً آن را نه در بافت بین‌المللی بلکه در خلأ بین‌المللی مفهوم‌پردازی کرده‌اند. از این رو، با بهره‌گیری از مفهوم جامعه بین‌المللی و نقش محوری نهادهای بین‌المللی در آن، که مکتب انگلیسی در انداخته است، تلاش شد تا مدلی نظری درباره تبیین شکل‌گیری/فقدان اجتماع امن منطقه‌ای در جامعه بین‌المللی جهان‌گستر ارائه شود. در این میان، ارزیابی این الگوی نظری در آینده می‌تواند سهم ارزنده‌ای در شکل‌گیری یک برنامه پژوهشی متمایز بر پایه پیوند مباحث رشته‌های روابط بین‌الملل و مطالعات منطقه‌ای داشته باشد؛ این دورنمای ارزیابانه از طریق آزمودن کاربست آن برای مناطق مختلف جهان تحقق‌یافتنی به نظر می‌رسد.

پرو، شہسکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتمال جامع علوم انسانی

- Dehghani Firoozabadi, S.J (2016). *The Basics in International Relations*, Tehran: Mokhatab Publishing. [In Persian]
- Deutsch, Karl, Sidney A. Burrell, Robert A. Kann, Maurice Lee, Martin Lichterman, Raymond E. Lindgren, Francis L. Loewenheim, Richard W. V. Wageningen. (1957). *Political Community and the North American Area*, Princeton NJ: Princeton University Press.
- Deutsch, Karl (1961). Security communities, In James N. Rosenau (ed.). *International politics and foreign policy*. (pp. 98–105). New York: Free Press.
- Eckersley, Robyn (1992). *Environmentalism and Political Theory: Towards an Ecocentric Approach*, London: Routledge.
- Griffiths, M (2022). *Encyclopedia of International Relations and Global Politics*, Translated by Alireza Tayeb, Tehran, Ney Publishing. [In Persian].
- Haas Ernest (1970), "The Study of Regional Integration: Reflections on the Joy and Anguish of Pretheorizing", *International Organization*, Vol. 24, No.4, pp.607-646.
- Holsti, Kalevi J (2004). *Taming the Sovereigns: Institutional Change in International Politics*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Hurrell, Andrew (2007). *On Global Order: Power, Values, and the Constitution of International Society*, Oxford: Oxford University Press
- Keal, Paul (2017). *Beyond 'War in the Strict Sense' In The Globalization of International Society*, Tim Dunne (ed.) and Christian Reus-Smit (ed.) pp. 165-184.
- Keohane and Nye, Joseph and Robert eds. (1973). *Transnational Relations and World Politics: An Introduction*, Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Keohane, Robert (1984). *After Hegemony Cooperation and Discord in the World Political Economy*, New Jersey: Princeton University Press.
- Linklater & Sukanami (2006). *The English School of International Relations: A Contemporary Reassessment*, Cambridge University Press.
- Little, R (2007). *The Balance of Power in International Relations*, Translated by Gholamali Chegenizade, Tehran: International Studies and Reseach Institute Publishing. [In Persian].
- Malson. Micheline et al., eds. (1989). *Feminist Theory in Practice and Process*, Chicago: University of Chicago Press.
- Morgenthau, H. J. (1985). *Politics Among Nations*, New York: Alfred Knopf.
- Pejcinovic, Lacy (2013). *War in International Society*, London and New York: Routledge.
- Peou, S (2015). "Security Community Building for Better Global Governance", in: *Global Governance and the United Nations System*, Volker Rittberger, Translated by Fateme Solaimani, Tehran: Mokhatab Publishing, Pages 117-172. [In Persian].
- Schouenborg, Laust (2013). The English School and Institutions: British Institutionalists?. In *Guide to the English School in International Studies*, Navari and Green, Cornelia and Daniel. Wiley-Blackwell.
- Sheehan, M (2009). *International Security: An Analytical Survey*, Translated by Seyed Jalal Dehghani Firoozabadi, Tehran: Research Institute of Strategic Studies Publishing. [In Persian].
- Soderbaum, F (2018). *Rethinking Regionalism*, Translated by Bahareh Sazmand, Tehran: Mokhatab Publishing. [In Persian].
- Talebiarani, R (2017). "The Concept of International Society from the English School of Thought: A Critical Analysis", *Research Letter of Political Science*, Volume 12, Issue 4, Pages 105-136. [In Persian].

پرو، شہسکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتمال جامع علوم انسانی